

P - ISSN: 1309-954X
E - ISSN: 2148-2497
Yıl/Year:2014
Cilt/Volume:5
Sayı/Issue:10

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER
FAKÜLTESİ DERGİSİ**

Uluslararası Hakemli Dergi

AYDINLIK YARINLARA

**BARTIN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF
ECONOMICS AND
ADMINISTRATIVE SCIENCES**

Peer Reviewed International Journal

10

ISSN Print : 1309 – 954X
ISSN Online : 2148-2497
Yıl/Year : 2014
Cilt/Volume : 5
Sayı/Number : 10

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER
FAKÜLTESİ DERGİSİ

BARTIN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF
ECONOMICS AND
ADMINISTRATIVE SCIENCES

Yılda iki defa yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.
Dergimiz 06.04.2015 tarihinden itibaren EBSCO Host'ta taranmaktadır.

*A peer reviewed international journal published two issues per year
This journal has been indexed within EBSCO Host since 06.04.2015.*

BARTIN ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

BARTIN UNIVERSITY JOURNAL OF FACULTY OF
ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Yılda iki defa yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

A peer reviewed international journal published two issues per year

Yıl/Year: 2014 Cilt/Volume: 5 Sayı/Number: 10

ISSN Print: 1309 – 954X ISSN Online: 2148-2497

Sahibi / Owner:

Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi adına
Prof. Dr. Said KINGİR (Dekan)

Editör / Editor :

Prof. Dr. Said KINGİR

Editör Yardımcıları / Vice Editors:

Yrd. Doç. Dr. İsmail Fatih CEYHAN
Öğr. Gör. Soykan TOĞAN

Yayın Kurulu / Editorial Board:

Prof. Dr. Adem DURSUN,	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan ÇELİK,	Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ŞEN,	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Cengiz TORAMAN,	Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL,	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail CERİTLİ,	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Jorge GUILLÉN UYEN,	Universidad ESAN, Peru
Prof. Dr. Kahraman ÇATI,	Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ASUTAY,	Durham University, İngiltere
Prof. Dr. Mehmet SARIŞIK,	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TİKİCİ,	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Metin SABAN,	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Mohamad SEPEHRI,	Jacksonville University, ABD
Prof. Dr. Orhan BATMAN,	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Reha SAYDAN,	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Said KINGİR,	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Alper AYTEKİN,	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Ferit İZCİ,	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. İzzet KILINÇ,	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut BOZAN,	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet ALTINÖZ,	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ,	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Oğuz TÜRKAY,	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Şaban ESEN,	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hande KÜÇÜKÖNDER,	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail Fatih CEYHAN,	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU,	Karabük Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Said CEYHAN,	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Melih BAŞKOL,	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN,	Bartın Üniversitesi
Öğr. Gör. Soykan TOĞAN,	Bartın Üniversitesi

Yayın Sekreterleri

Online dergi ve Web:
Arş. Gör. Zafer BOZYER
İstatistik: Arş. Gör. Sabahattin ÇETİN
Öğr. Gör. Ahmet ÖZTEL
İletişim: Arş. Gör. Ferhat DEMİRCİ

Editorial Secretaries:

*Editing Service for papers in English
Language: Res. Asst. Onur COMBA
Correspondence in English Language
(Contact Person): Res. Asst. Esra KAPLAN*

Yazışma Adresi / Communication Address:
Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Fakülte Dergisi Editörlüğü, 74100 BARTIN
Telefon: 0 378 223 53 99
Faks: 0 378 223 50 39
E-posta: iibfdergi@bartin.edu.tr
Web: http://iibfdergi.bartin.edu.tr/

Yasal Sorumluluk / Legal Responsibility
Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına ve çevirmenlerine aittir.
The authors and translators are responsible for the content of their papers.

Yayın Hakları / Copyright and Permissions
Tüm yayın hakları saklıdır. Bu derginin hiçbir bölümü yazılı ön izin olmaksızın hiçbir biçimde ve hiçbir yolla yeniden üretilemez ve dağıtılamaz. Kaynak gösterilmek şartıyla atıf yapılabilir.
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced and disseminated in any means without the prior written permission of Bartın University Faculty of Economics and Administrative Sciences.
No citation can be made without reference.

İndeks / Indexing
Dergimiz 06.04.2015 tarihinden itibaren EBSCO Host'ta taranmaktadır.
This journal has been indexed within EBSCO Host since 06.04.2015.
Dergimizin Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS) ve TÜBİTAK ULAKBİM indekslerinde taranması için de girişimlerde bulunulmuş olup değerlendirilme süreci devam etmektedir.
Evaluation processes still continues in order to be scanned also within both ASOS (Academia Social Sciences Index) and ULAKBİM (TUBITAK Social Sciences Index) as per our official attempts.

Baskı ve Cilt
Favori Basım Yayın ve Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.
Ünalın Mh. Ayazma Cd. Anzer Sk. No: 12 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: 0216 326 94 86 • Fax: 0216 324 98 25
www.favoribasim.com.tr

Hakem Kurulu/ Referee Board

Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN, Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU, Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Abdurrahman EREN, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Adem DURSUN, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan ÇELİK, Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet DİKEN, N. Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet UZUN, Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ERBAŞ, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ŞEN, İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Yılmaz GÜNDÜZ, İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Anarkül URDALETOVA, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Prof. Dr. Aziz KUTLAR, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Bekir PARLAK, Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Canan AY, Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Canan ÇETİN, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Cengiz TORAMAN, Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Cusup PİRİMBAYEV, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Prof. Dr. Dursun BİNGÖL, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Erkan OKTAY, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih DOĞANOĞLU, Adıyaman Üniversitesi
Prof. Dr. Habib YILDIZ, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hacı DURAN, Adıyaman Üniversitesi
Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan BAL, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan TUTAR, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Himmet KARADAL, Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin Emre BAĞCE, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail CERİTLİ, Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ, İstanbul Gelişim Üniversitesi
Prof. Dr. Jorge GUILLÉN UYEN, Universidad ESAN, Peru
Prof. Dr. Kahraman ÇATI, Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Kazim DEVELİOĞLU, Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan ÖREN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Köksal ALVER, Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut KARTAL, Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut ÖZDEVECİOĞLU, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut PAKSOY, İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut TEKİN, Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN, Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet SARIŞIK, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Akif ÇUKURÇAYIR, Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ASUTAY, Durham University, İngiltere
Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Sinan TEMURLenk, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Şerif ŞİMŞEK, Gediz Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet TIKICI, İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Metin SABAN, Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Mohamad SEPEHRI, Jacksonville University, ABD
Prof. Dr. Muhsin HALIS, Kastamonu Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÖKMEN, Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TİFTİK, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa UÇAR, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat AYPEK, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan BATMAN, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Osman DEMİR, Canik Başarı Üniversitesi
Prof. Dr. Önder BARLI, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Recep KÖK, Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Reha SAYDAM, Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Remzi ALTUNIŞIK, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Rifat İRAZ, Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Said KINGIR, Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Sami ŞENER, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Selim ERDOĞAN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Prof. Dr. Seyit KÖSE, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Sibkat KAÇTIOĞLU, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr. Şükrü YILDIZ, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer KOÇEL, İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Turhan KORKMAZ, Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur YOZGAT, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Üstün ÖZEN, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Yahya FİDAN, Karabük Üniversitesi
Prof. Dr. Yasin SEZER, Gediz Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN, Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf TUNA, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr. Zeyyat SABUNCUOĞLU, Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Alper AYTEKİN, Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Asiman GULIYEV, Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Aykut BEDÜK, Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşe Tansel ÇETİN, Yalova Üniversitesi
Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Cahit AYDEMİR, Dicle Üniversitesi
Doç. Dr. Doğan KUTUKIZ, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Ferit KÜÇÜK, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Hayri BOZGEYİK, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim SUBAŞI, Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail Hakkı ERASLAN, Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail HİRA, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. İzzet KILINÇ, Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut DEMİRBAŞ, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ, Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet ALTINÖZ, Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet DENİZ, İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Selami YILDIZ, Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Murat KAYALAR, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Kemal ŞAN, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Nezih Metin ÖZMUTAF, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. Oğuz TÜRKAY, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Orhan AKOVA, İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Sait PATIR, Bingöl Üniversitesi
Doç. Dr. Şaban ESEN, Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Yalçın KARAGÖZ, Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf Cahit ÇUKACI, İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Zafer AKBAŞ, Düzce Üniversitesi
Dr. Bilal ERTÜRK, Oklahoma State University, ABD
Dr. Burak ONA, InHolland University of Applied Sciences, Hollanda
Yrd. Doç. Dr. Abdülhamit EŞ, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Dilek MEMİŞOĞLU, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL, Kocaeli Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Farkhad ALİMUKHAMEDOV, Turgut Özal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail Fatih CEYHAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ferudun KAYA, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gökhan KALAĞAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hande KÜÇÜKÖNDER, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Harun ER, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Serdar YALÇINKAYA, N. Erbakan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YILDIZ, Turgut Özal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim YILDIRIM, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail BAŞARAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail Fatih CEYHAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Kazım Ozan ÖZER, Nişantaşı Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet APAN, Karabük Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN, Gaziantep Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Halit YILDIRIM, Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU, Karabük Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARAHAN, Dicle Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet METE, Dicle Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Said CEYHAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Muammer MESCI, Düzce Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Orhan BOZKURT, Uludağ Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Süleyman AĞRAŞ, Düzce Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Süleyman ŞAHİN, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şevki ULAMA, Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yaşar AKÇA, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yaşar BAŞ, Bingöl Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yaşar ÖZ, Bartın Üniversitesi

Bu Sayının Hakemleri / Referees of This Issue

Prof. Dr. Cengiz TORAMAN, Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Kahraman ÇATI, Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Cahit AYDEMİR, Dicle Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ, Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Oğuz TÜRKAY, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Sait PATIR, Bingöl Üniversitesi
Doç. Dr. Şaban ESEN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hande KÜÇÜKÖNDER, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail Fatih CEYHAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet APAN, Karabük Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Said CEYHAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARAHAN, Dicle Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Muammer MESCI, Düzce Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Süleyman ŞAHİN, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şevki ULAMA, Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yaşar AKÇA, Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yaşar ÖZ, Bartın Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

***

Mustafa BOZ – Ezgi KARAKAŞ

Türkiye’de Tüketicilerin Mobil Reklama Yönelik Tutumları

1-22

***

İsmail Hakkı ERASLAN Rekabet Stratejileri Kararlarının Firmaların Finansal Performansı Üzerindeki Etkileri:
Stratejik Düşünce Perspektifinden Bir Analiz

23 - 74

***

Mehmet KARAHAN - Yasemin EZİNPERT-CPM Tekniğiyle Bir İnşaatın Yapım Süresi
ve Maliyetlerinin Optimizasyonu

75-92

***

Abdulkadir BİLEN - Ayhan KARAKAŞ - Mahmut YAĞMUR Diyarbakır’daki Yerleşik Konaklama İşletmelerinin
Karşılaştığı Finansal Sorunlar ve Çözüm Önerileri

93-106

***

Mehmet Akif ÖNCÜ – Serkan YÜCEL - Aydın BAĞDATTürkiye’de Bağımsız Denetim ve İlişkili Konularda
Yayımlanmış Akademik Çalışmalar

107-124

***

Bayram AKAY

Türk Araç Kiralama Sektörünün Beş Güç Modeli ile Bir Analiz Çalışması

125-142

***

Burhanettin ZENGİN - Muhammet Fatih SANCAR Alternatif Turizm Türlerinin Pazarlanabilirliği
ve Seyahat Acentalarının Bakış Açıları: Şanlıurfa Örneği

143-162

***

Harun ŞAHİN

“Klâsik” Dönem Osmanlı Ekonomisinde İktisadi Kontrol Araçları

163-186

***

Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları

187-192

Diyarbakır'daki Yerleşik Konaklama İşletmelerinin Karşılaştığı Finansal Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN

Dicle Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü
abilen@dicle.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Ayhan KARAKAŞ

Dicle Üniversitesi İİBF Turizm İşletmeciliği Bölümü
ayhankarakas74@gmail.com

Arş. Gör. Mahmut YAĞMUR

Dicle Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü
mahmudyagmur@hotmail.com

Özet: Bu çalışmanın amacı, konaklama işletmelerinin karşılaştığı finansman sorunlarının ortaya çıkarılması ve çözüm önerilerinin sunulmasıdır. Bu kapsamda literatür taraması yapıp anket formu oluşturulmuştur ve Diyarbakır ilindeki konaklama işletmelerine gidilerek yüz yüze görüşülerek anketler doldurulmuştur. Verilere frekans analizi yapılmış ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. 22 konaklama işletmesinden elde edilen verilere göre; konaklama işletmelerinin ortalama doluluk oranları % 55, işletmeler en fazla problemle finansman bölümünde karşılaşmaktadır, işletmelerin kuruluş sermayeleri öz sermaye, teşvik ve ticari krediden oluşmaktadır, işletmelerin %68'i kredi kullanmamakta, finansman teminindeki en önemli problemler; kredi teminindeki zorluklar ve çalışma sermayesinin azalması olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda konaklama işletmelerinin, finansman teminine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Konaklama İşletmeleri, Finansman Sağlama, Finansman Sorunları, Diyarbakır

Financial Problems of Hospitality Businesses Located in Diyarbakır and Solution Suggestion

Abstract: *The purpose of this study is to uncover the financial problems faced by the hospitality business and to present the solutions. Reviewing literature in this context, a questionnaire was created and face to face surveys were conducted by visiting Diyarbakır accommodation businesses. The frequency analysis was made with the information and cross tables were created. According to data obtained from 22 accommodation establishments; the average occupancy rate of accommodation businesses is 55%; businesses are facing more problems in the finance department; capital of the companies consists of incentive and commercial loans; 68% of companies do not use the loans; the most important problems in funding are determined as difficulties in obtaining loans and the reduction of working capital. At the results of this research, proposals were presented for the accommodation companies to acquire financing.*

Key Words: *Hospitality Industry , Funds provide , Funds Problems , Diyarbakir*

Giriş

Ulaştırma, seyahat, konaklama, kültür ve eğlence alt dallarından oluşan turizm sektörü Türkiye’de son on yılda ciddi bir büyüme göstermiş ve ekonominin en çok döviz girdisi sağlayan sektörlerinden biri konumuna gelmiş bulunmaktadır. Başka bir deyişle turizm sektörü, koruyucu, uyarıcı ve sürükleyici endüstri olma özelliğinden dolayı, başaracağı çok yönlü fonksiyonlardan ve ekonomiye yapacağı katkılardan dolayı çok büyük bir öneme sahiptir (Olalı ve diğ., 1993:5).

Teknoloji, ekonomik faktörler ve küreselleşmenin etkisi ile insanların seyahate yönelmeleri gün geçtikçe artış göstermektedir. Bu durum, turizm işletmelerinin ve özellikle konaklama tesislerinin giderek önem kazanan işletmeler durumuna gelmesine sebep olmaktadır (Bingöl, 2005:353). Bu durum her sektörü az veya çok etkisi altına almaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirirken, ülkeye döviz girdisi sağlanmasında, turizm sektörü büyük önem arz etmektedir. Ayrıca istihdam açısından bakıldığında da turizm sektörünün istihdama büyük katkısı bulunmaktadır. Türkiye’nin aktif dış turizmi özellikle 1980’lerden itibaren önemli bir gelişme göstermeye başlamış ve ülke ekonomisine çok büyük katkı sağlayan gelir kaynaklarından biri durumuna gelmiştir. (Çımat ve diğ., 2003:2). Ülke ekonomisi ve özellikle döviz girdisi açısından bu kadar önemli olan turizm işletmelerinin finansmanı da büyük bir önem arz etmektedir.

1. Turizm İşletmelerin Finansman Sağlama Yöntemleri ve Karşılaşılan Problemler

“Turizm sektörü küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin baskın olduğu bir sektördür (Vernon ve diğ., 2005).”

KOBİ'lerin yapısal, yönetsel, teknolojik yetersizlik, düşük kapasiteli üretim, tedarik ve stoklama, yasal düzenlemelerde eksiklik, bürokratik engeller ve kalifiye işgücü yetersizliği gibi sorunları bulunmakta, bu sorunların temelindeyse finansman sorunu yer almaktadır (Ayrıçay ve diğ., 2009:110). Finansal kaynaklara sahip olma konusunda KOBİ'ler, büyük ölçekli firmalar kadar güçlü değildir. Dolayısıyla finansman gücünü KOBİ'ler için çoğu kez daha kuruluş aşamasında başlamakta ve yaşamları boyunca da faaliyetlerini ve gelişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Finansman bakımından KOBİ'lerle büyük işletmeler arasındaki farklar: özkaynak yetersizliği, yabancı kaynak teminindeki zorluklar ve finans yönetiminin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. KOBİ'lerin kuruluş sermayeleri genellikle bireysel ve ailevi kaynaklardan temin edilmektedir. Dolayısıyla bu işletmelerin öz kaynakları, teminat göstermeye yetmemekte ve buna bağlı olarak kaynak verenlere yeterli güvenceyi sağlayamadıkları için dış kaynak bulmaları da güçleşmektedir (Aypek, 1998).

İşletme yöneticilerinin finansal yönetim konusundaki bilgi ve deneyimlerinin eksikliği de finansal bir sorun olmaktadır. Bunların dışında, KOBİ finansman sorunları kendi içinde; beklenmeyen ödemeler, kredi maliyetleri, kredi alma formalitelerinin ağırlığı ve enflasyona karşı savunmasız olmaları şeklinde sıralanmaktadır (Hamdioğlu, 1992).

Araştırma yapılan ildeki turizm işletmeleri küçük boy işletmeler olduğu için KOBİ'ler ile ilgili literatür çalışmasına da değinilmiştir. KOBİ'lerin ve KOBİ düzeyindeki turizm işletmelerinin karşılaştığı finansman sorunları ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. KOBİ'lerle ilgili yapılan çalışmalarda finansal problemlerin, nakit para sıkıntısı, piyasa durgunluğu, kredi faizlerinin yüksekliği, sermaye yetersizliği (Torlak ve Uçkun, 2005) iç finansman sağlayamama (Karabıçak ve diğ., 2001; Kutlu ve diğ., 2007), olduğu, fon sağlamak için işletmelerin önce kredi kullanma, daha sonra sermaye artırmaya başvurduğu (Küçüközmen ve diğ., 2008 ; Bayraktar ve diğ., 2004) bulgularına ulaşılmıştır.

Turizm işletmeleri ile ilgili, Sakarya (2008) çalışmasında turizm işletmelerinin finansman sorunlarının çözümünde İMKB'nin rolünü incelemiş ve turizm işletmelerinin halka açılmalarda çekimser kaldığı, sermaye artırımlarının %80'inin iç kaynaklardan yaptığı, halka açılmanın kriz dönemlerinde daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz (2007) turizm sektörü KOBİ'lerinin finansman sorunlarının diğer sektörlerle karşılaştırmalı analizi adlı Bodrum'da yaptığı çalışmasında işletmelerin en önemli sorunlarının finansman sorunu olduğu, kuruluş sermayelerini öz sermaye yolu ile karşıladıkları, en önemli finansman sorunlarının kredi teminindeki zorluklar olduğu, modern finansman tekniklerinden haberdar olmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Küçükaltan ve Eskin (2008) turizm teşviklerinin otel işletmeleri tarafından kullanılması ile ilgili çalışmalarında KOBİ'lerin kredilerden yeterince faydalanmadığı, bankaların otel işletmelerinin finansmanı açısından uzun vadeli bir yatırım aracı olduğu, bu olumsuzlukları giderebilmek için; turizm işletme belgesi alan işletmelere 5 yıl emlak vergisi ödememe, makine ve teçhizat alımında KDV indirimi, elektrik enerjisi giderlerinin düşük tarifeden yararlanılması gibi olumlu desteklerin verilmesi gerektiği bulgulara ulaşmışlardır.

Güngör (2012), GAP Bölgesindeki turizm işletmeleri üzerine yaptığı çalışmasında en fazla problemin finans bölümlerinde olduğu ve finans problemlerinin başlıcaları olarak da ciro dalgalanmaları, peşin alma zorunluluğu ve teşvik alamama olarak bulmuştur. İşletmelerin kuruluş sermayesinin şekli olarak da %90'ının öz sermaye ile kurulduğunu tespit etmiştir.

Karadeniz ve İskenderoğlu (2011), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören turizm işletmelerinin aktif karlılığını etkileyen değişkenlerin analizi adlı çalışmalarında, kaldıraç oranının aktif karlılığı üzerinde negatif; ölçek, Pazar payı, net işletme sermayesi devir hızı ve aktif devir hızının karlılığı üzerinde anlamlı bir etkisine ulaşamamışlardır.

Dünya genelinde KOBİ'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) başarısızlık oranı büyük işletmelere göre daha fazladır. Bunun nedeni sermaye piyasalarından yararlanma olanaklarının daha yetersiz olmasıdır. Bunun doğal sonucu olarak KOBİ'ler sermaye gereksinimlerini riski yüksek ticari kredilerle karşılamaktadırlar (Ceylan, 1998:290). Banka kredileri işletmenin banka tarafından sektör seçimi ve ilgili sektörde faaliyetlerini sürdürme konusunda yönlendirilmesi, finansal kaldıraçtan yeterince yararlanmama tercihi, alış ve satış fiyatlarında önemli dalgalanma istememesi, kredi talep eden işletmenin bankanın istediği türde güvence göstermesi gereği gibi kısıtlayıcı koşullar KOBİ'lerin çalışmasını olumsuz yönde etkileyebilir (Akgüç, 2014:536). Diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de finansman sorunları sektördeki işletmeleri etkilemektedir.

Turizm sektörünün finans sektörü ile iç içe geçtiği, dolayısıyla gelişimin artık büyük oranda finans gücüyle mümkün olabildiği bu süreçte, Türkiye turizm sektöründe de temel sorunlardan birisinin finansman yetersizliği olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Türkiye'de turizm sektörü son yıllarda

büyük oranda iç dinamikleri ile gösterdiği hızlı büyüme ve gelişmeyi, bugüne kadar finansal güçten daha çok sahip olduğu deneyim ve birikimlerle gerçekleştirmiştir. Ancak, bugün uluslararası alanda yaşanan gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni yapılar karşısında varlık gösterebilmek, artık büyük oranda finansman gücü ile mümkün olabilecektir. Türkiye'de ise firmalar ortaya çıkan bu yapıların oluşturduğu dev rakipler karşısında rekabet edebilecek bir finansman gücünden yoksundur (Afşar, 2002:165).

Kanada'nın Alberta eyaletinde bulunan 400 adet turizm işletmesinde yapılan bir araştırmaya göre ankete yanıt veren yöneticilerin % 41'i başarılarının finansman sorunlarından etkilendiğini belirtmişlerdir (Alberta Tourism Survey 2004). Amerikan Ticaret Odasına göre finansman sorunları Mısır turizminin büyümesi önünde önemli bir kurumsal engeldir (The Tourism Sector in Egypt-August 2000). Türkiye'deki turizm sektöründe de durum çok farklı değildir. Özellikle küçük ve orta boyutlu turizm işletmeleri genel olarak KOBİ'lerde görülen finansman sorunlarına paralel sorunlar yaşamaktadır.

Turizm sektörü ve dolayısıyla turizm şirketleri, çok yönlülüğü yanında gerçekleştirdiği hizmetlerin kendine özgü karmaşıklığı ile de diğer sektörlerden farklı bir yapı oluşturmaktadır. Öncelikle turizm sektöründe arzın oluşturulması için çok yüksek tutarlarda yatırım gerekliliği, tüketicilerin zevk, moda ve alışkanlıklarının değişmesi gibi nedenlerle turizm işletmelerinin sahip oldukları varlıkları, ekonomik ömürleri dolmadan yenileriyle değiştirmek zorunda kalmaları, sektörün hizmet üretmesi nedeniyle büyük ölçüde insan gücüne dayalı bir sektör olması, turizm sektörünü diğer sektörlerden farklılaştırmaktadır (Afşar, 2002:147).

Yapılan çalışmalar, finansal yönetim uygulamalarının özellikle küçük işletmelerin başarı ya da başarısızlıkları üzerinde yaşamsal öneme sahip olduğunu göstermiştir. İşletmeler finansal yönetim konuları içinde en çok çalışma sermayesi yönetimine önem vermektedirler. Karlılık ve likidite en çok önem verilen finansal amaçlardır. Bu nedenle çalışma sermayesi alanında deneye dayalı araştırmalara ihtiyaç çoktur. Finansal yönetim uygulamalarında ülkeden ülkeye ve işletme ölçeğine göre değişen uygulamalar olmaktadır (Topal vd., 2006:283; Yörük, 2001 ; Süklüm, 2011).

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı konaklama işletmelerinin yaşadığı finansman problemlerini tespit etmek ve bu problemlerin çözümüne yönelik öneriler sunmaktır. Bu bağlamda Diyarbakır ilinde faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin finansman yöneticileri ile birebir görüşülerek anket çalışması yapılmıştır.

Turizm sektörünün finans sektörü ile iç içe geçtiği, dolayısıyla gelişimin artık büyük oranda finans gücüyle mümkün olabildiği bu süreçte, Türkiye turizm sektöründe de temel sorunlardan birisinin finansman yetersizliği olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Türkiye’de turizm sektörü son yıllarda büyük oranda iç dinamikleri ile gösterdiği hızlı büyüme ve gelişmeyi, bugüne kadar finansal güçten daha çok sahip olduğu deneyim ve birikimlerle gerçekleştirmiştir. Ancak, bugün uluslararası alanda yaşanan gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni yapılar karşısında varlık gösterebilmek, artık büyük oranda finansman gücü ile mümkün olabilecektir. Türkiye’de ise firmalar ortaya çıkan bu yapıların oluşturduğu dev rakipler karşısında rekabet edebilecek bir finansman gücünden yoksundur (Afşar, 2002:165). Çalışma ile otel işletmelerini finansman yapıları ortaya çıkarılmış olacak ve yenileme veya yatırım için gerekli finansman sağlanmada karşılaşılan sorunlar belirlenmiş olacaktır.

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Diyarbakır ilinde yer alan Belediye Belgeli ve Turizm İşletme Belgeli konaklama işletmeleri oluşturmaktadır. Tam örnekleme yapılmıştır. 26 adet turizm işletme belgeli 49 adet belediye belgeli işletme vardır. Çoğu işletmenin ankete katılmama isteği ve bazılarının da anketi dolduracak düzeyde elemanı olmaması yüzünden ankete katılan işletme sayısı 22’de kalmıştır. Ankete katılım %30 olmuştur.

2.2. Verilerin Toplanması Ve Analizi

Bu çalışmada konaklama işletmelerinin yaşadığı finansman sorunları belirlenmeye çalışılmış ve finansman sorunlarına çözüm önerileri sunulmuştur. Bu bağlamda Diyarbakır ilinde yer alan Belediye Belgeli ve Turizm İşletme Belgeli konaklama işletmelerinin Finansman yöneticilerine anket uygulanmıştır.

Anket formunun oluşturulmasında Yılmaz (2007) ve Sakarya (2008)’nin çalışmalarından faydalanılmıştır. Ankette işletmenin temel özelliklerini sorgulayan açık uçlu sorular, finansman sağlama ve faydalanmada karşılaşılan problem ve diğer konuları ölçmek için Likert tipi 5’li ölçeğe göre form oluşturulmuştur. Ölçeklendirme (1 Hiç Katılmıyorum, 5 Kesinlikle Katılıyorum) olarak yapılmıştır. Veriler 2014 Ocak ayında işletmelere gidilip, muhasebe-finansman yöneticileriyle birebir görüşülerek elde edilmiştir. Elde edilen veriler, frekans analizine tabi tutulmuş ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. Araştırma anket formunun geçerliği; ilgili literatür taranarak kapsam geçerliği-soruların problemi ortaya çıkarmak için yeterli olup olmamasını- sağlanmaya çalışılmıştır. Anket formundaki veriler sınıflandırma ölçeği verileri olduğu için istatistiki olarak yapı geçerliği ve güvenilirlik analizi yapmaya uygun değildir.

3. Bulgular

Araştırmanın bulguları frekans analizine tabi tutulmuş ve ankete katılan işletmeler ile ilgili genel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Ankete katılan İşletmelerin Hukuki Durumları ve Kuruluş Sermayesi Şekilleri

Hukuki Yapı	Kişisel Öz Sermaye		Banka Kredisi		Teşvik		Kalkınma ve Turizm Bakanlığı Kredisi	
	N	Yüzde	N	Yüzde	N	Yüzde	N	Yüzde
Belediye Belgeli	15	68,18	4	44,45	2	33,34		
Turizm İşletme Belgeli	7	31,82	5	55,55	4	66,66	1	
Toplam	22	100	9	100	6	100	1	100

Ankete katılan işletmelerin çoğunluğu Belediye Belgelidir, kuruluş yılları 1978'den başlayıp 2014 yılında bile hizmete açılan vardır. 1978-2000 yılları arası 10 tane, 2001-2005 yılları arası 5 ve 2006-2014 yılları açılan 7 tane işletme vardır. İstihdam edilen personel sayısı 10'un altında olan 9 işletme vardır. En fazla çalıştıran 64 kişi çalıştırmaktadır. Ortalama doluluk oranları yarı yarıya yani %55 olarak görünmektedir. 2012 turizm istatistiklerinde de Diyarbakır'ın tesis doluluk oranı %49'dur (www.kulturturizm.gov.tr Erişim Tarihi: 15.12.2013). Yatak sayısı 60'ın altında olan 8 işletme vardır. En fazla yatak sayısı 185'dir.

İşletmelerin kuruluş sermayesinin temin yöntemi olarak tüm işletmeler kişisel öz sermaye şikkını işaretlemekle beraber, banka kredisi diyen 8, teşvik diyen 5 ve Turizm Bakanlığı Kredisi diyen 1 işletme vardır.

Tablo 2: İşletmelerin Bölümlere Göre Problem Puanı Ortalamaları

Bölüm	N	Ortalama	Standart Sapma
İnsan Kaynakları Bölümü	22	2,5909	1,14056

Pazarlama Satış Bölümü	22	2,7273	1,20245
Muhasebe Finansman Bölümü	22	2,8182	1,25874
Yönetim Bölümü	22	2,6364	1,39882

Ankete katılan işletmelerin problemleri puanı (5 En çok problem, 1 En az problem) üzerinden 2,70'dir. Yani işletmelerin zaman zaman çeşitli sorunlarla karşılaştığı ortaya çıkmaktadır. Ankete katılan işletme yöneticilerinin verdiği cevaplara göre; en fazla problemin muhasebe finansman bölümünde, problemin derecesi 5 üzerinden 2,8 olarak bir ortalama çıkmıştır. En az problem ise 5 üzerinden 2,59 ortalama ile İnsan Kaynakları bölümünde çıkmıştır. Güngör (2012) çalışmasında da GAP bölgesi turizm işletmelerin en fazla problem yaşadığı bölüm finansman bölümüdür.

İşletmelerin karşılaştıkları finansman problemleri olarak, çalışma sermayesinin azalmasını %45'i 1. sırada %13'ü 3. sırada, %4,5'i 7 ve 8. sırada görmektedir. Kredi teminindeki zorlukları %13,6'sı 1. sırada, %31,8'i 2. sırada, %4,5'i 3 ve 5. sırada %18,2'si 6. sırada ve %22,7'si 7. sırada görmektedir. Kredi maliyetlerinin yüksek olmasını %18,2'si 1. sırada, %4,5'i 2 ve 4 ve 8. sırada, %31,8'i 7. sırada görmektedir. Teşvik alamamayı problem olarak, %18,2'si 1. sırada, %31,8'i 4 ve 5. sırada %4,5'i 6. sırada ve %9,1'i 8. sırada görmektedir. Düşük kar marjını problem olarak, %18,2'si 1. sırada, %4,5'u 2 ve 6. sırada, %9,1'i 3. sırada, %27,3'ü 4. sırada ve %31,8'i 5. sırada görmektedir. Süklüm (2004) çalışmasında kredi başvurularında aynı anda birden fazla kredi kullanmanın verdiği zorluğu tespit etmiş ve işletmelerin krediyi zamanında geri ödeyememekten endişe duyduğunu belirtmiştir.

Yüksek vergi ve harçları problem olarak, %13,6'sı 1 ve 2. sırada, %27,3'ü 3. sırada, %4,5'i 4 ve 5. sırada ve %31,8'i 6. sırada görmektedir. Likidite ve nakit açığını problem olarak görenler, %27,3'ü 1. sırada, %18,2'si 2. sırada, %9,1'i 3. sırada, %36,4'ü 7. sırada ve %4,5'i 8. sırada görmektedir. Finansal yönetim konusunda bilgi ve donanım eksikliğini, %31,8'i 1. sırada, %4,5'i 2, 4, 5 ve 6. sırada, %9,1'i 3. sırada ve %36,4'ü 8. sırada görmektedir. Yukarıdaki bilgilere göre işletmelerin çalışma sermayelerinin azaldığı, likidite ve nakit açığı yaşadıkları ve finansal yönetim konusunda bilgi ve donanım eksikliği olduğu söylenebilir. Güngör (2012) çalışmasında başlıca finansman problemleri olarak ciro dalgalanmaları, peşin alma zorunluluğu ve teşvik alamama konularını tespit etmiştir.

Tablo 3: Finansman Sağlama Şekilleri

Finansman Şekilleri	Ortalama	Standart Sapma
---------------------	----------	----------------

Şirket karı	2,7727	1,10978
Yeni ortaklardan elde edilen fonlar	2,3182	0,89370
Sermaye artırımını	2,4545	0,91168
Eş dosttan borç alma	2,7727	1,02036
Banka kredisi	3,1364	1,39029
Ticari kredi	2,7273	1,38639
Finansal Kiralama	2,4545	1,22386
Teşvikler	2,5909	1,29685

Yukarıdaki tablo 3'e göre işletmelerin en fazla iç finansman olarak şirket karı ve eş dosttan borç alma yoluna gittiği, dış finansman olarak da banka kredisi ve ticari kredi kullandığı görülmektedir. Yıldırım ve diğerlerinin (2007) Erzurum ilindeki KOBİ'ler üzerinde yaptığı çalışmada KOBİ'lerin sadece %13'ünün finansal kiralamadan yararlandığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada da finansal kiralamayı işletmeler neredeyse hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıçay ve diğ. (2009) çalışmalarında teşvik kullanan işletmeleri %41 olarak tespit etmişlerdir. Topal ve diğ. (2007) çalışmalarında finansman sağlamada ilk önce ortaklar daha sonra bankalara başvurulduğunu, leasing, faktoring gibi uygulamalara neredeyse hiç başvurulmadığını tespit etmişlerdir.

Ankete katılan işletmelerin %68,2 'si banka kredisi kullanmaktadır. Zonguldak ilinde KOBİ'ler üzerinde Bayraktar ve Köse'nin çalışmasında bu oran %52,8'dir. Ayrıçay ve diğ. (2009) Kahramanmaraş KOBİ'leri üzerindeki çalışmasında %91'in kredi kullandığını ve işletmenin yaşı, kurumsallık düzeyi, nakit bulma düzeyi, işgücü düzeyi ve finans yöneticisinin eğitim düzeyinden etkilendiğini tespit etmiştir. Süklüm (2011) çalışmasına katılan tüm işletmelerin kredi kullandığını tespit etmiştir. Güngör (2012)'ün çalışmasında bu oran %73'dür. Diyarbakır'da 2012'de Güngör'ün yapmış olduğu çalışma, yapılan bu çalışma ile uyusmaktadır. Banka kredisi kullanmayanların, kullanmama sebepleri; faizlerin yüksekliği, karşılık gösterilememesi, işletmelerinin sicili bozuk olması ve dini inançları olarak sıralanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Turizm, döviz ve istihdam yaratıcı özellikleriyle; küresel, bölgesel ve ulusal ekonomilere önemli katkılar sağlamakta, doğrudan ve dolaylı olarak milli gelir, istihdam, sermaye yatırımı ve vergi geliri meydana getirmektedir. Bu önemli katkılarında istinaden, turizm işletmelerinin kuruluşunda bina, donatım, makine ve teçhizat gibi sabit değerler oldukça fazla yer tuttuğundan, bu işletmelerin kuruluşunda ve faaliyetlerinin devamında büyük ölçüde sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür işletmelerin kuruluşundan sonra da modernizasyon yatırımları vb. nedenlerle işletme sermayesine duyulan ihtiyaç da devam etmektedir (Sakarya, 2008:10).

Turizm sektörünün en önemli sorunu, zayıf bir finansal yapısının bulunması nedeniyle nispeten daha güçlü finansal yapıya sahip olan rakip ülke işletmeleri ile rekabette yetersiz kalmalarıdır. Türkiye’de turizm sektörü son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmesine rağmen, bu gelişmeler büyük oranda sektörün iç dinamikleri ile gösterdiği hızlı büyüme ve gelişmeyi, bugüne kadar finansal güçten daha çok sahip olduğu deneyim ve birikimlerle gerçekleştirmiştir (Sakarya, 2008:10).

Bu çalışmada, turizm işletmelerinin finansal sorunları incelenmiştir.

Bu bağlamda Diyarbakır ilinde faaliyet gösteren Turizm işletmelerinin finansman sorunları ile ilgili yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- İşletmelerin en önemli sorunu finansman sorunudur. Daha sonra sırasıyla pazarlama ve yönetim sorunları gelmektedir.
- İşletmelerin ezici çoğunluğu kuruluş sermayelerini öz sermaye yolu ile temin etmektedir.
- İşletmeler ayrıca teşvik ve kredilerinden de faydalanmaktadır.
- İşletmelerin en fazla iç finansman olarak şirket karı ve eş dosttan borç alma yolunda gittiği, dış finansman olarak da banka kredisi ve ticari kredi kullandığı görülmektedir
- İşletmelerin yaklaşık % 68’i belediye belgeli % 32’si ise Turizm işletme belgelidir.
- Ankete katılan işletmelerin %68,2 ‘si banka kredisi kullanmaktadır. Banka kredisi kullanmayanların, kullanmama sebepleri; faizlerin yüksekliği, karşılık gösterilememesi, işletmelerinin sicili bozuk olması ve işletme sahiplerinin dini inançları olarak sıralanabilir
- İşletmenin karşılaştığı finansman sorunlarının başında “kredi temininde zorluklar” ve “kredi maliyetlerinin yüksek olması”

gelmektedir. Bunun nedenleri arasında işletmelerin bankalar tarafından istenen kredi koşullarını karşılamakta güçlük çekmesi, ipotek için gerekli mal varlıklarının yetersiz olması sayılabilir.

- İşletmelerin modern finansman araçlarını kullanım oranları düşüktür.

Yukarıdaki bulgulara göre; yapısal özellikleri nedeniyle turizm işletmeleri gerek kuruluş aşamasında gerekse kuruluşundan sonra sürekli yenileme yatırımlarıyla karşılaşmakta ve dolayısıyla da yoğun bir finansman ihtiyacı duymaktadırlar. Bu nedenle, sektörün finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında diğer finansman kaynaklarına göre daha ucuz ve karşılıksız bir fon sağlayacak yöntemlerin varlığı, olumlu sonuçlar verebilecektir. Konu ile ilgili, Met ve diğ. (2013), Marmaris ilçesinde turizm işletmelerinin turizm işletmelerinin yenileme finansmanı ile ilgili çalışmasında; işletmelerin orta vadeli banka kredileri, kısa vadeli banka kredileri, finansal kiralama ve iç finansman kaynaklarını kullandığını tespit etmiştir. En önemli problem olarak da finansman maliyetlerinin yüksek oluşunu söylemişlerdir. Poyraz (2008), Akdeniz bölgesinde büyük ölçekli otel işletmelerinin orta ve uzun vadeli fon kaynakları ve sermaye piyasasına açılma eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Orta vadeli finansman kaynaklarına ilişkin büyük otellerin tercihleri sırasıyla orta vadeli banka kredileri, dönen krediler ve donatım kredileri olduğunu belirtmiştir. Met (2006), taksitli kredilerin Türk konaklama sektöründe otel ekipmanları tedarik etmek için kısa vadeli olarak kullanıldığını yaptığı araştırmada bulmuştur. Özer ve diğ. (2000), yaptıkları çalışmada bu çalışmaya benzer olarak, gerek kuruluş, gerek işletme döneminde kurumsal borçlanmanın geçerli olmadığı, daha çok kişisel tasarruflar ve dağıtılmayan karlar ile fon ihtiyaçlarının karşılandığı sonucuna varmışlardır. Tandoğan (2001), küçük turizm işletmeleri üzerindeki çalışmasında, turizm işletmelerinin dış finansman kaynaklarından çeşitli nedenlerle yararlanamadıkları, daha çok özkaynakların kullanıldığı, yatırım ve finansman sorunlarının merkezi yönetime veya otel sahibine havale edildiğini söylemektedir. Ceylan ve İlban (2005), Balıkesir ilindeki otel işletmelerinin en önemli finansman sorunlarının, nakit yetersizliği, tahsilatlarda gecikme, yatırım yapamama gibi konular olduğunu saptamışlardır.

Turizm İşletmelerinin finansman sorunlarına çözüm olarak şu öneriler getirilebilir:

- Düşük reel faizli kredi sağlanması,
- Sermaye piyasalarından yararlanabilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması, KOBİ'lere özgü menkul kıymet borsalarının kurulması,

- İşletme yöneticilerinin, işletme danışmanlığı hizmetlerinden daha yoğun olarak yararlanmaları
- Turizm İşletmelerine yönelik teşvikler düzenlenmeli ve söz konusu işletmelerin teşvik almasının kolaylaştırılması, finansal sorunların çözümüne katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

AFŞAR, Aslı (2002). Türkiye Turizm Sektörü'nde Konaklama İşletmelerinin Finansal Analizi. Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi, 8, 165.

AKGÜÇ, Öztin (2013), Finansal Yönetim, 7. Baskı, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

AYPEK, Nevzat (1998), Sermaye Piyasası Aracı Olarak Risk Sermayesi ve Türk Sermaye Piyasasına Uygulanabilirliği, Tübitak Matbaası, Ankara.

AYRIÇAY, Yücel ve DüNDAR KÖK (2009), Kobilerin Finansmanında Kredi Kullanım Düzeyini Etkileyen Faktörler: Kahramanmaraş Örneği, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6, 11, 109-131.

BAHAR, Ozan (2006), Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı, CBÜ, İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 13, 2, 147.

BAYRAKTAR, Sema ve YASEMİN KÖSE (2004), Kobilerin Finansmanı ve Finansal Sorunları: Zonguldak Örneği, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, 218.

BİNGÖL, Ramazan (2005), Restoran İşletmeciliği, Timaş Yayınları, İstanbul.

CEYLAN, Ali ve OĞUZHAN İLBAK (2005), Otel İşletmelerinin Finansal Sorunları: Balıkesir İlinde Bir Alan Araştırması, SOİD Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 2 (3), 12-18.

ÇİMAT, Ali ve OZAN BAHAR (2003), Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri Ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, 6, 2003, 1-18.

DEMİRBAŞ, A. (1992), Küçük ve Orta Ölçekli Teşebbüslerin Finansman Sorunları, MPM Yayınları, Ankara.

GÜNGÖR, Y. (2012), Turizm İşletmelerinin Finansal Problemlerinin Tespiti: GAP Bölgesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

İSLAMOĞLU, Hamdi (1992), Küçük İşletmelerin Toplumsal Özellikleri, Pazarlama Dünyası Dergisi, Mayıs Haziran

KARABIÇAK, Mevlüt ve Nihat Altuntepe (2001), "KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanı. 1. Orta Anadolu Kongresi, KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları", Erciyes Üniversitesi İİBF, 18-21 Ekim, Nevşehir.

KARADENİZ, Erdinç ve Ömer İskenderoğlu (2011), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Karlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 22(1), 65-75.

KUTLU, Hüseyin ve Savaş Demirci (2007), "KOBİ'lerin Finansal Sorunları ve Çözüm Önerileri", 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 7-8 Aralık, İstanbul.

KÜÇÜKALTAN, Derman ve İknur Eskin (2008), Türkiye'deki Otel İşletmelerine Bir Finansman Modeli Olarak Teşvikler, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 158-172.

KÜÇÜKÖZMEN, Coşkun ve Dilek Oğuz (2008), "Basel II'ye Geçiş Sürecinde KOBİ'lerin Finansman Sorunları: Konya İli Örneği", I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ'lerde Basel II, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2-4 Mayıs, İzmir.

MET, Önder (2006), Taksitli Krediler ile Finansman ve Otel-Restoran Ekipmanı Satıcılarına Yönelik Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi Muhasebe Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi, 7, 35-46.

OLALI, Hasan ve Meral Korzay (1993), Otel İşletmeciliği, Beta Basım Yayın, İstanbul.

POYRAZ, Erkan (2008), Büyük Ölçekli Otel İşletmelerinin Orta ve Uzun Vadeli Fon Temini Sorunu ve Sermaye Piyasalarına Açılma Eğiliminin Analizi için Yönetici Tutumlarının Araştırılması, Muhasebe Finansman Dergisi, 37, 142-151.

SAKARYA, Şakir (2008), Turizm İşletmelerinin Finansman Sorunlarının Çözümünde İMKB'nin Rolü: İMKB Turizm Sektörü Üzerine Bir İnceleme, Akademik Bakış, 14.

SÜKLÜM, Nurcan (2011), KOBİ'lerin Kullandıkları Kredi Profilinin Belirlenmesi: Aydın İli Umurlu Organize Sanayi Bölgesi Örneği, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(2), 87-100.

TANDOĞAN, Vehbi Uğur (2001), Kuşadası'ndaki 4-5 Yıldızlı Otellerin Yenileme Yatırımlarına Yönelik Bir Araştırma, Seyahat ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 1, 1-14.

TOPAL, Y., M. Erkan, ve C. Elitaş (2006), Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Finansal Yönetim Uygulamaları: Afyonkarahisar Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(1), 281-298.

TORLAK, Ömer ve Nurullah Uçkun (2005), Eskişehir'deki KOBİ'lerin Pazarlama ve Finansman Sorunları Ara Kesiti, Sosyal Bilimler Dergisi. 1, 209.

VERNON, J., S. Essex, D. Pinder, ve K. Curry, (2005), Collaborative Policymaking, Annals of Tourism Research. 32 (2), pp. 325-345.

YILDIRIM, S., A. Albez, ve O. Küçük (2006), KOBİ'lerde Finansal Kiralamadan Yararlanma Düzeyi: Bir Uygulama, Atatürk Üniversitesi SBE Dergisi, 8,2.

YILMAZ, Hüseyin (2007), Turizm Sektörü Kobilerinin Finansman Sorunlarının Diğer Sektörlerle Karşılaştırmalı Analizi: Bodrum Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 33.

YÖRÜK, Nevin (2001), Son Ekonomik Krizin KOBİ'ler Üzerinde Etkisi ve Tokat İli Örneği, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 2.